

УДК 614.252(071)+371.31

Світлана БУХАЛЬСЬКА,
кандидат педагогічних наук,
заступник директора
Рівненського базового медичного коледжу

Оксана МЕЛЬНИЧУК,
кандидат філологічних наук,
методист Рівненського базового медичного коледжу

КОМПЕТЕНТІСНО ЗОРІЄНТОВАНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТА В СИСТЕМІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ТА МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ ЯК УМОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито зміст поняття “компетентісно зорієнтований розвиток студента” з точки зору його реалізації в системі навчально-виховної та методичної роботи медичного коледжу як умови модернізації вищої медичної освіти.

Ключові слова: компетентність, розвиток, навчально-виховна робота, методична робота, медична освіта.

В статье раскрыто понятие “компетентно ориентированное развитие студента” с точки зрения его реализации в системе учебно-воспитательной и методической работы медицинского колледжа как условия модернизации высшего медицинского образования.

Ключевые слова: компетентность, развитие, учебно-воспитательная работа, методическая работа, медицинское образование.

This article analyzes the concept of “competence development of students” in terms of its implementation in a system of training, educational, and methodical work of the medical college as the condition of higher medical education development.

Key words: competence, training and educational work, methodical work, medical education.

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямом модернізації системи вищої медичної освіти є необхідність підвищення якості підготовки майбутніх медичних і фармацевтичних працівників, а також професійно-педагогічного рівня викладачів в умовах вищого медичного навчального закладу відповідно до вимог, цілей і завдань національної освіти як складової європейського освітнього простору.

Модернізація національної системи вищої медичної освіти нині здійснюється на засадах компетентісного підходу, а саме спрямованості освітнього процесу на формування і розвиток ключових та професійних компетентностей особистості.

Концептуальні положення сучасної вищої освіти викладені у державних нормативно-правових документах, зокрема у Державній національній програмі “Освіта (Україна ХХІ століття)” (1993), наказі Міністерства охорони здоров’я України “Про стан і перспективи підготовки молодших спеціалістів I-II рівнів акредитації системи навчальних закладів Міністерства охорони здоров’я України” (1993), Національній доктрині розвитку освіти в Україні (2002), Концепції розвитку вищої медичної освіти в Україні (2008), Концепції розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010-2020), Постанові Кабінету Міністрів України “Про затвердження національної рамки кваліфікацій” (2011), Програмі розвитку вищої медичної освіти до 2015 року, Національній стратегії розвитку освіти в Україні (2012-2021)).

Попереднє вивчення науково-педагогічних джерел засвідчує, що в теорії та практиці професійної освіти розглядаються такі аспекти досліджуваної проблеми: теоретичні та методологічні засади неперервної професійної освіти (С. У. Гончаренко, В. В. Олійник, С. О. Сисоєва), зокрема медичної освіти (О. П. Волосовець, Ю. В. Марушко, В. Є. Мілерян, Я. В. Цехмістер); організація навчально-виховної та науково-методичної роботи у вищих медичних навчальних закладах I-II рівнів акредитації (О. М. Гуменюк, Т. М. Лебединець, Р. О. Сабадишин, Т. І. Чернишенко, В. Й. Шатило, М. Б. Шегедин); упровадження новітніх педагогічних технологій у вищих навчальних закладах (А. М. Алексюк, В. П. Безпалько, М. М. Фіцула), зокрема у медичних коледжах (М. М. Лукашук, О. В. Маркович, І. В. Радзівська); розвиток особистості (І. Д. Бех, С. Д. Максименко, О. В. Сухомлинська), а саме в процесі професійної підготовки в системі медичної освіти (Х. П. Мазепа, Л. Л. Примачок, О. М. Юдіна).

Теоретичний аналіз наукових досліджень дає підстави стверджувати, що проблема компетентісно зорієнтованого розвитку студента в системі навчально-виховної та методичної роботи медичного коледжу як умова модернізації вищої медичної освіти не була окремо досліджена як у теоретичному, так і практичному аспектах.

Мета статті полягає у здійсненні аналізу поняття “компетентісно зорієнтований розвиток студента” з точки зору його реалізації в системі навчально-виховної та методичної роботи медичного коледжу як умови модернізації вищої медичної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У теорії та практиці навчання й виховання утвердилося неоднозначне ставлення до розуміння змісту поняття “компетентісно зорієнтований розвиток”. З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне розкрити зміст ключових понять дослідження.

Так, під поняттям “розвиток” узагальнено розуміють “процес, унаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь” [4, с. 65], що зумовлює необоротну, спрямовану, закономірну зміну матеріальних й ідеальних об’єктів, у результаті якої виникає новий якісний стан об’єкта, що виступає як зміна його складу або структури (виникнення, трансформація або зникнення його елементів або зв’язків).

У сучасних умовах є дедалі очевиднішим, що змістом і основним показником прогресу людства треба вважати розвиток кожної окремої людини на основі її здібностей. До того ж це головний важіль подальшого прогресу суспільства, особливо в умовах переходу до науково-інформаційних технологій, а потім і суспільства знань, де успіх у виробництві й життєдіяльності залежатиме насамперед від розвитку людини [3, с. 538].

У Національній рамці кваліфікацій (2011), що покликана стати основою розвитку вітчизняної освіти відповідно до вимог європейських стандартів, зазначено, що компетентність/компетентності – це здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, вміння, цінності, інші особисті якості [6].

Під компетентністю О. І. Пометун розуміє структуровані спеціальним шляхом набори знань, умінь, навичок і ставлень, що набуваються у процесі навчання й дають змогу людині визначати, тобто ідентифікувати та розв'язувати незалежно від контексту проблеми, характерні для певної сфери діяльності [5, с. 65].

Услід за С. О. Сисоевою поняття “компетентність” розуміємо як “специфічну здатність, яка необхідна для ефективного виконання конкретної дії у конкретній предметній галузі, що включає вузькоспеціальні знання, специфічні предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за власні дії” [7, с. 78]. У цьому зв'язку *професійна компетентність*, яку розглядаємо як інтегральне професійне, інтелектуальне й особистісне утворення, формується у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця у вищому навчальному закладі, виявляється, розвивається і вдосконалюється у процесі професійної діяльності. Відтак, визначальними характеристиками професійної компетентності є: багатофункціональність; галузева метаосвітність; світоглядність та інтелектуальність; багатовимірність.

Якість медичної освіти, що визначається сукупністю характеристик особи з вищою освітою та відображає її професійну компетентність, нині є важливим чинником у підготовці молодших медичних і фармацевтичних спеціалістів і бакалаврів.

Необхідність упровадження компетентнісного підходу в систему навчально-виховної та науково-методичної роботи медичних навчальних закладів пов'язана із низкою завдань, окреслених у Концепції розвитку вищої медичної освіти в Україні, серед яких: підготовка майбутніх висококваліфікованих, конкурентоспроможних, професійно компетентних медичних і фармацевтичних працівників.

Таким чином, на основі аналізу вищенаведених понять визначаємо зміст поняття “*компетентнісно зорієнтований розвиток студента*”, який передбачає формування *фахової компетентності студента-медика* (набуття фахових знань, умінь і навичок, професійного інтелекту та мислення, поведінкових та медико-деонтологічних характеристик, які властиві обраному фаху) в процесі навчання й виховання в медичному коледжі. Щодо фахової компетентності студента-медика, то вивчення та аналіз наукових джерел дає

можливість виокремити такі показники: фахові знання, практичні вміння, навички; професійну позицію; акмеологічні інваріанти.

У контексті досліджуваної проблеми важливою є реалізація компетентнісно зорієнтованого розвитку студента у визначених системах роботи навчальних закладів, а саме: навчально-виховній та методичній. Зауважимо, що ефективність функціонування будь-якої системи, зокрема й вищої медичної освіти, залежить від оптимальності її структури, підсистем і структурних ланок та зв'язку між ними. Серед основних підсистем такої системи освіти є вищі медичні (фармацевтичні) навчальні заклади, які мають свою узагальнену мету, зміст і спрямованість педагогічного процесу [9, с. 235].

У сучасному тлумачному словнику української мови зазначено: “Система (від грец. *Σύστημα* – “*systema*”) – ціле, що складається із частин” [8, с. 800]. Система в загальному розумінні – це сукупність тісно взаємопов'язаних об'єктів, що характеризується ознаками організації, зв'язку, цілісності та дискретності. Система може виступати як сукупність методів, прийомів, правил, здійснення чогось, наприклад: система освіти, система навчально-виховної та методичної роботи тощо.

Так, навчальна робота в медичному коледжі представлена системою науково обґрунтованих організаційних, методичних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні відповідно до стандартів вищої медичної освіти та гармонізованих із принципами формування Європейського простору вищої освіти. Мета навчального процесу полягає у реалізації особистісного потенціалу людини, розвитку її творчих (креативних) здібностей, задоволенні потреб особи і суспільства у підготовці компетентних фахівців, конкурентоздатних на національному та міжнародному ринках праці.

Виховна робота в медичному коледжі – це система діяльності учасників навчального процесу, що спрямована на пошук та впровадження нових ефективних технологій для забезпечення всебічного розвитку студентів. Метою виховної роботи є виховання особистості студента, набуття ним соціального досвіду, духовних надбань українського народу, формування в нього професійно-наукового світогляду, духовності, моральної, естетичної, правової, екологічної та валеологічної культури, навичок здорового способу життя, формування й розвиток загальнолюдських, патріотично-національних і культурних норм, цінностей, правил та ідеалів поведінки в професійній діяльності.

Методична робота – це система організаційної, освітньої, науково-інформаційної та науково-дослідної діяльності структурних підрозділів навчального закладу та науково-педагогічного складу, яка заснована на досягненнях сучасної педагогічної науки та спрямована на підвищення ефективності навчального процесу, якості знань студентів, удосконалення фахової кваліфікації та розвитку професійно-педагогічної компетентності педагогічних працівників [1, с. 44].

Водночас система методичної роботи в медичному коледжі здатна забезпечити ефективний розвиток, оскільки охоплює організаційну, навчально-

виховну, методичну, науково-дослідницьку діяльність усіх структурних підрозділів (відділення, циклові (предметні) комісії, методична рада, методичне об'єднання, методичний кабінет як науково-інформаційний центр) та науково-педагогічний склад навчального закладу [2, с.10].

Із метою поліпшення організації навчально-виховної та методичної роботи в медичних коледжах доцільно впроваджувати програму безперервного професійного розвитку, що базується на теорії інтерактивного навчання дорослих [1, с.125]. Зауважимо, що інтерактивне навчання виключає домінування будь-якого учасника співнавчання, будь-якої думки, точки зору над іншими. Така програма сприяє створенню науково-інформаційного й освітньо-методичного середовища для формування фахової компетентності студентів-медиків та професійно-педагогічного зростання викладачів; упровадженню інтерактивних педагогічних технологій.

На нашу думку, серед форм інтерактивного навчання доцільними є: лекторії, конференції, навчально-методичні семінари, презентації, диспути, дискусії, «круглі столи», навчально-методичні ринги, тренінги, проекти, пізнавальні екскурсії.

У змісті формування фахової компетентності студентів-медиків передбачено набуття ключових, соціальних, комунікативних, міжкультурних, інформаційних, навчальних, базових компетентностей.

Так, при вивченні дисциплін студентами-медиками циклу загальноосвітньої підготовки здійснюється формування *ключових компетентностей*, зокрема:

– *комунікації рідною мовою* – набуття мовленнєвої компетентності за професійним спрямуванням, культури мовлення, вшанування краси слова під час навчальних занять та різноманітних виховних літературно-мистецьких заходів (музично-літературні композиції “Андріївські вечорниці”, “Гілка любові у долі Т. Г. Шевченка”; тренінги з риторики “Мистецтво говорити”, “Культура фахового мовлення”; конкурси читців “Вірші, з якими я живу (Л. Костенко)”; літературні вечори “Кайдашева груша” (до ювілею І. Нечуя-Левицького), “Бетховен українського слова (життя і творчість Василя Стефаника)”; творчі проекти “Шляхом сердечності й гніву” (основні віхи життя і творчості Ліни Костенко);

– *математичної грамотності та інформаційно-комунікаційної компетентності* – вміння вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, доцільно добирати і використовувати інформацію, реалізувати її в процесі навчально-виховних заходів (відеоконференції “Інформаційні технології у медичній освіті”; семінари-практикуми “Розвиток математичної грамотності як складової фахової компетентності студента-медика”);

– *здоров'язбережувальної компетентності* – дотримання та пропагування здорового способу життя (профілактичні бесіди про шкідливість куріння, алкоголю та наркотиків; спортивні змагання “Пропагуємо здорове майбутнє”; спортивні змагання, оздоровчо-туристичні походи, експериментальний майданчик наукового дослідження “Підвищення працездатності студентів віком 16-17 років засобами апітерапії та фізичного виховання”).

У процесі вивчення дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки здійснюється формування таких компетентностей:

- *соціальної компетентності* майбутніх медиків – набуття громадянської позиції, розуміння соціальної значущості обраної професії, соціально-економічних проблем у навчально-виховній та методичній системах (тематичні лекторії “Соціальні, психофізіологічні, біологічні, інтелектуальні особливості й нахили молоді. Врахування їх в організації навчально-виховного процесу медичного коледжу”; семінари “Незнання законів не звільняє від відповідальності”; профілактичні заходи “Молодь проти насильства” та “Подолоємо корупцію разом”; суспільні читання “Видатні вчені-медики та сучасність”; соціально-психологічні лекторії “На цій землі – моя стежина”; соціальні проекти “Для громади і заради громадян”; краєзнавчі екскурсії в музеї Уласа Самчука, Лесі Українки);

- *загальнокультурної компетентності* – виховання морально-етичних і медико-деонтологічних цінностей, духовності, толерантності, милосердя (диспути “Морально-етичні та правові аспекти евтаназії”, “Право на життя і медична діяльність”; експериментальний майданчик “Виховання у студентів медичного коледжу розради як духовної цінності”; волонтерські акції “Добро починається з тебе”; культурно-мистецькі заходи “Арт-терапія у лікуванні важкохворих”, “Медицина в літературі та образотворчому мистецтві”, “Милосердя – найвищий злет душі”; пізнавальні екскурсії “Стежками рідного краю”; історичні проекти “Пересопницьке євангеліє – визначна рукописна пам’ятка староукраїнської мови та мистецтва XVI століття”).

При вивченні дисциплін циклу природничо-наукової підготовки студенти набувають *навчальної та базової компетентності*, що визначається як “учитись учитися” – вміння організовувати й регулювати власне навчання як індивідуально, так і в групах, при цьому раціонально розподіляти час, ефективно вирішувати проблеми, здобувати й систематизувати нові знання, застосовувати набуті знання й навички у різноманітності контекстів. Підкреслимо, що навчальна та базова компетентності забезпечують адаптованість до обраного фаху, набуття фундаментальних знань, умінь, навичок, самостійності, відповідальності в системі навчання й виховання (інтегровані заняття “Анатомія дихальної системи” (анатомія та іноземна мова (за професійним спрямуванням)); семінари “Методологія та методика науково-дослідної роботи студентів-бакалаврів у вищих медичних навчальних закладах I-II рівнів акредитації”; природничі проекти “Цілюща сила природи”, “Екологія природи, екологія душі”; експериментальний майданчик дисертаційного дослідження “Дидактичні умови використання нових інформаційних технологій при вивченні біології та хімії в медичних коледжах”).

При вивченні дисциплін професійної та практичної підготовки формується *спеціальна, тобто фахова компетентність* майбутніх медичних працівників, що визначається професійною спрямованістю, пріоритетами і мотивами до прикладного застосування теоретичних знань, практичних умінь і навичок (цикл презентаційних лекцій із медсестринства в терапії, медсестринства в хірургії, медсестринства в педіатрії тощо; навчальна практика

на базах лікувальних закладів – клінічних лікарень, спеціалізованих диспансерів, хоспісів; професійно зорієнтовані проекти “Войно-Ясенецький: дві грані однієї долі”, “Система здоров’я за Миколою Амосовим”; науково-пошукові конференції “Пріоритетні напрями формування професійних компетентностей студента-медика за фахом”; волонтерська та гурткова робота “Серце до серця”; виховні професійно зорієнтовані заходи до Дня захисту інвалідів, онкохворих людей, хворих на цукровий діабет; урочистості до професійних свят медичних, фармацевтичних та стоматологічних працівників; експериментальний майданчик “Формування професійних умінь майбутніх медичних сестер хірургічного профілю засобами алгоритмізації”.

Таким чином, у процесі професійної підготовки молодших медичних спеціалістів та бакалаврів в Україні, що здійснюється у системі навчально-виховної та методичної роботи медичних коледжів, реалізуються головні завдання модернізації вищої медичної освіти, а саме: випуск кваліфікованих медичних кадрів із високим рівнем сформованості ключових, базових, професійних компетентностей, які охоплюють загальноосвітні та фахові знання, практичні уміння й навички, життєві та медико-деонтологічні цінності.

Висновки. Отже, компетентісно зорієнтований розвиток студента медичного коледжу передбачає набуття майбутнім фахівцем професійної компетентності у процесі його підготовки у відповідному навчальному закладі та реалізується в системах навчально-виховної та методичної роботи.

Ефективними формами і методами компетентісно зорієнтованого розвитку студента-медика є інтерактивні технології навчання й виховання.

Як умова модернізації вищої медичної освіти, досліджувані системи є визначальними у формуванні ключових професійних компетентностей відповідно до циклів підготовки, а саме: комунікації рідною мовою, математичної грамотності та інформаційно-комунікаційної компетентностей, здоров'язбережувальної компетентності (цикл загальноосвітньої підготовки), соціальної та загальнокультурної компетентностей (цикл гуманітарно- та соціально-економічної підготовки), навчальної та базової компетентностей (цикл природничо-наукової підготовки), фахової компетентності (цикл професійної та практичної підготовки).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бухальська С. Є. Розвиток педагогічної компетентності викладачів у системі методичної роботи медичного коледжу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Бухальська Світлана Євгеніївна. – Київ, 2013. – 319 с.
2. Бухальська С. Є. Розвиток педагогічної компетентності викладачів у системі методичної роботи медичного коледжу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / С. Є. Бухальська. – Київ, 2014. – 20 с.
3. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2007. – 576 с.

4. Литвиненко Н. П. Медицина в термінах і визначеннях / Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. – К. : Книга-плюс, 2011. – 304 с.

5. Пометун О. І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О. І. Пометун // Рідна школа. – К. : Фенікс, 2005. – № 1. – С. 65-69.

6. Постанова “Про затвердження Національної рамки кваліфікацій України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://zakon2.rada.gov.ua / laws/show/1341-2011-p](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p).

7. Сисоєва С. О. Педагогічні технології: визначення, структура, проблеми впровадження / С. О. Сисоєва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – К., 2002. – Вип. 4. – С. 69-79.

8. Сучасний тлумачний словник української мови / [за заг. ред. В. В. Дубічинського]. – Х. : ВД “ШКОЛА” 2006. – 1008 с.

9. Цехмістер Я. В. Сучасна вища медична освіта в Україні: основа мета і шляхи реформування / Я. В. Цехмістер // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євро інтеграції». (22-24 квітня 2009 р.). – К. : КІМ, 2009. – 800 с.

Дата надходження до редакції: 20.06.2014 р.